

Tartu Ülikool
Humanitaarteaduste ja kunste valdkond
Viljandi kultuuriakadeemia

Mirjam Hinn

TARDUNUD HELID

Magistritöö

Juhendajad: Jaan Elken
Maarja Nõmmik

Retsensent: Indrek Grigor

Tartu 2018

Käesoleva magistritöö autor on maalid ja heliteose loonud ning kunstiteoreetilise kaasteksti kirjutanud iseseisvalt. Kõigile töös kasutatud teiste autorite töödele ja muudest allikatest pärinevatele andmetele on viidatud.

Autor: Mirjam Hinn

..... (allkiri)

Tartu, 05.06.2018

Lubade kaitmisele
J. Elb
/ JAKK OJON /

1.06.2018

M. NÕMMIK Mõnnumik

1.06.2018

Sisukord

Sissejuhatus	4
Kontseptsioon	4
Kokkuvõte	7
Kirjandus	8
Lisa 1. Magistritöö reproduktsioonid	9
Lisa 2. Magistritöö näituse vaated	20
Lisa 3 Valitud reproduktsioonid varasemast loomingust	22
Lisa 4. CV	26

Sissejuhatus

Käesolev magistritöö koosneb heliteosest, seitsmest maalist lõuendil ja viiest installatiivsest maalist, mis näitusesaalis moodustavad ruumiga suhestuva sulandi. Teosed käsitlevad heli ja maali meediumite koosmõju ja vastastikust enesetäiendamist, et pakkuda vaatajale sünesteessiasarnast elamust. Näituse kontseptsioon põhineb mängul kogemise ja vaatamise võimalustega, kutsudes vaatajat värvilise kuulmise treeningule.

Tööde nimekiri:

- 1) "Heliketas" - 140 cm diameeter, akrüül pleksiklaasil
- 2) "Roheline müra" - 105 x 125 cm, akrüül, pahtel pleksiklaasil
- 3) "Tardunud heli klaasil" - 70 x 80 cm, akrüül pleksiklaasil
- 4) "Heliriba" - 70 x 180 cm, akrüül lõuendil
- 5) "Heli ühik" - 100 x 120 cm, akrüül, pahtel vahtplastil
- 6) "Heliring" - 120 cm diameeter, akrüül, pahtel vahtplastil
- 7) "Kõlavärvid" - 160 x 120 cm, akrüül lõuendil
- 8) "Tardunud helid I" - 160 x 120 cm, akrüül lõuendil
- 9) "Tardunud helid II" - 160 x 120 cm, akrüül lõuendil
- 10) "Helid rohelisel" - 60 x 50 cm, akrüül lõuendil
- 11) "Helid lillal" - 50 x 60 cm, akrüül lõuendil
- 12) "Kõlatoonid" 120 x 120 cm, akrüül lõuendil
- 13) "Helid" - 10 minutit ja 55 sekundit, helisalvestis

Kontseptsioon

Helide maalimise idee käivitaja on sünesteesia põhimõttele tuginev digitaalse kunsti valdkond, mis keskendub võimalusele, et digitaalseid vahendeid kasutades saab luua erinevaid sensoorseid kogemusi hõlmava kunstiteose ehk sünesteetilise kompositsiooni ja pakkuda seeläbi sünesteetilisi elamusi ka mittesünesteetidele. See idee põhineb asjaolul, et digitaalsed teosed võimaldavad tõlkida infot ühest digitaalse meedia vormist teise erinevate programmide või algoritmide kaudu. Digitaalne sünesteesia võimaldab programmide

vahendusel ka sellist kunstilist ja tunnetuslikku väärtust nagu inimese ja seadme vaheline interaktsioon. Toon ühe näitena välja Lancel/Maati digitaalse süनेsteetilise installatsiooni “E.E.G Kiss”¹, mis mõõdab sensorite abil aju tegevust ja aktiivsust suudluse ajal ja visualiseerib ajus toimuva ümbritsevatel ekraanidel ning tõlgib ka heliefektidena, võimaldades kõigil osalejatel kogeda kahe indiviidi suudlust abstraktse esteetilise elamusena.

Huvi värvilise kuulmise vastu sai alguse Antiik-Kreekast, kui filosoofid küsisid, kas muusika värv on mõõdetav omadus. 1980. aastatel hakati põhjalikumalt uurima süनेsteetiliste kogemuste reaalsust, esinemist ja järjepidevust.² Tänapäeval on sellel ka arstiteaduslik põhjendus, neuroloogid nimetavad süनेsteesiat ehk meeltesidestatust aju närvisüsteemi kaasasündinud defektiks või eripäraks. Meeltesidestatuse korral kutsub mingi kindel aisting eri ajupiirkondade funktsionaalse või anatoomilise hüpersidestatuse tõttu automaatselt ja mittetahtlikult esile mõne kõrvalaistingu. Kindlad tähed või numbrid võivad tunduda värvilisena, värvilised numbrid võivad hõljuda inimese ümber ruumis, erinevad helitoonid võivad esile kutsuda värviaistingu, sõnadel võib olla erinev maitse ja palju muud – tuntakse vähemalt 60 liiki meeltesidestatust.³

Ajaloost võib välja tuua üksikuid kunstnike, kes väidetavalt on kogenud süनेsteesiat ja rakendanud seda oma loomingus. Süनेsteesiajuhtumite identifitseerimisse ajalooallikate põhjal peab aga suhtuma teatava ettevaatusega, kuna enne 80ndaid puudusid sellekohased neuroloogilised uuringud. Võimalikust süनेsteetilise taju olemasolust annavad veenvaid detaile erinevate kunstnike autobiograafiad. Näiteks vene kunstnik Vassili Kandinsky koges väidetavalt süनेsteesia kroomsteesia vormi. Sellele viitab fakt, et ta huvi muusika maalimisest. Kandinsky ütles helide kohta: “*Ma nägin kõiki oma värve esmalt kujutluses, kui silme ees. Metsikud ja peaaegu hullunud jooned visandusid mu silme ette*”. Ta kinnitas, et näiteks tšello kõlas talle tumesiniste toonidena. Kandinsky väidetavalt soovis luua teoseid, mis tekitaksid vaatajas kuulmisaistingu, teoseid, mis oleksid samaväärsed sümfooniaga. Süनेsteesiat kasutas ta ka 1909. aastal oma teatrietenduse “Der gelbe Klang” (“Kollane heli”) loomisel.⁴ 20. Sajandi maalikunstnikest on heli, muusikat ja muusikastiile maalidena

1 Lancel/Maat, E.E.G Kiss, 2014/2016 [WWW]. lancelmaat.nt. Link: <http://www.lancelmaat.nl/work/e.e.g-kiss> (ligipääs 04.06.2018)

2 Vikipeedia: märksõna *süनेsteesia*: Süनेsteesia [WWW]. Vikipeedia.ee. Link: https://et.wikipedia.org/wiki/S%C3%BCnesteesia#cite_note-Udwf2-13 (ligipääs: 04.06.2018)

3 Raikerus, Helerin. (2015) Arenguline grafeemi-värvi süनेsteesia.– Eesti Arst, 94(6), lk 374–378 [WWW] Link: <http://eestiartst.ee/arenguline-grafeemi-varvi-sunesteesia/> (ligipääs: 04.06.2018)

4 Van Campen, Cretien (2010). The Hidden Sence – Synaesthesia in Art and Science. Massachusetts: The MIT Press, lk 55–57

visualiseerinud veel näiteks: František Kupka ("Jazz-Hot No.1" 1935), Henry Valensy ("Symphonie verte" 1935), Georgia O'Keeffe ("Blue and Green Music" 1921), Arthur Dove ("Chinese Music" 1923), Helen Torr ("Evening Sounds" 1925–30).⁵

Sünesteesia kui tajude ühendamise kontseptsioon inspireeris käesoleva magistritöö "Tardunud helide" ainet, kuna ka mind huvitab heli tõlkimise võimalikkus maali keelde. Lähtusin seejuures helide intensiivsusest, valjustest, iseloomust, liikumisest, katkendlikkusest, teravusest, rütmist jms. Lugenud Daniel Tammeti raamatut "Sündinud sinisel päeval" (2007, Tallinna Raamatutrükokoda) ja kuulanud Valdur Mikita ööülikooli loengut "Seenevaikus, laulvad puud ja mitmiktaju", üritasin mõista, mis sünesteedi peas toimub. Seadsin eesmärgi luua kujutlusvõime ja visuaalsete ideede kombineerimise läbi sünesteetiline kompositsioon nii enda kui vaataja jaoks. Visualiseerides helisid mittesünesteedina, olen magistritöö projektis meediumite omavahelised seosed loonud ettekavatsetult ja need põhinevad fantaasial, loomingulisel mõttelennul ja mõnevõrra loogilistel seostel.

Teostel, mis kõnelevad helidest, on peategelaseks värv ja pintsli tõmmet. Näituse inspiratsiooniks olevate helide abstraktsusest tulenes ka abstraktne maalitehniline käsitlusviis. "Tardunud helide" projekti puhul on kõik kuuldavad krõbinad, sahinad, kolinad, kriginad jms minu enda tekitatud. Olemuselt liikuv heli saab töös staatilise vormiga üheks. Rebitud servadega abstraktsed *kõlapinnad* lõikuvad ja vahelduvad ühetooniliste *kõlapindadega*, millest viimased muutuvad kohati puhtaks jooneks või ringiks, mõned tihedamad helid lausa pintsli tõmmete rägastikuks. Klaasidele maalitud teosed jätavad seintele varjud, mis olemuselt matkivad heli kaja.

Magistritöös kasutatavad helid on valitud ümbritsevast keskkonnast, tegemist on argiste helidega, mida ümbritseva paljususe taustal tähele ei panda. Märkamatud "rämpshelid" muutuvad kontekstist välja tõstetuna märgatavaks ja koos visuaalse lahendusega kogetavaks. Samuti nagu sünesteet on oma kogemistaju eripära tõttu võimeline tajuma midagi, mida tavaline inimene ei märka. Helide kontekstist lahutamise teel saan vaataja tähelepanu suunata võimalusele tajuda ja kogeda "märkamatud" tavapärasest erinevalt. Näitusesaali installeeritud kahte erinevat meediumit siduva sünesteetilise terviklahenduse eesmärk on seega mõjuda kognitiivselt küllastavana.

⁵ Zilczer, Judith (2005) Music for the Eyes: Abstract Painting and Light Art. – *Visual Music: Synaesthesia in Art and Music Since 1900*. (eds. Brougher, Kerry; Mattis, Olivia; Strick, Jeremy, Wiseman, Ari and Zilczer, Judith). London: Thames & Hudson, lk 25-53

Kokkuvõte

Magistriprojekt esitab vaatajale ühe viisi sellest, kuidas on võimalik tajuda maailmas olevaid helisid, visualiseerides need maalidena lõuendile, vahtplastile ja pleksiklaasile. Näitusel ühendatud meediumite vahelised seosed põhinevad autori isiklikul tõlgendusel ja kuna iga vaataja kogemus on subjektiivne, ei pruugi kõigi jaoks visuaal ja heli haakuda. Sel juhul on vaatajal võimalus isiklikud vasted ise välja mõelda – näituse üks eesmärk on kaasata vaatajat abstraktsele mõtlemisele.

Kirjandus:

1. Tammet, Daniel (2007). Sündinud sinisel päeval. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda.
2. Van Campen, Cretien (2010). The Hidden Sence – Synaesthesia in Art and Science. Massachusetts: The MIT Press
3. Zilczer, Judith (2005) Music for the Eyes: Abstract Painting and Light Art. – *Visual Music: Synaesthesia in Art and Music Since 1900*. (eds. Brougher, Kerry; Mattis, Olivia; Strick, Jeremy, Wiseman, Ari and Zilczer, Judith). London: Thames & Hudson
4. Raikerus, Helerin. Arenguline grafeemi-värvi sünesteesia. (2015) – *Eesti Arst*, 94(6), [WWW] Eestiarst.ee. Link: <http://eestiarst.ee/arenguline-grafeemi-varvi-sunesteesia> (ligipääs 04.06.2018)
5. Lancel/Maat, E.E.G Kiss, 2014/2016 [WWW] lancelmaat.nl. Link: <http://www.lancelmaat.nl/work/e.e.g-kiss> (ligipääs 04.06.2018)
6. Vikipeedia: märksõna *sünesteesia*: Sünesteesia [WWW]. Vikipeedia.ee. Link: https://et.wikipedia.org/wiki/S%C3%BCnesteesia#cite_note-Udwf2-13 (ligipääs: 04.06.2018)
7. Mikita, Valdur (05.10.2013) Seenevaikus, laulvad puud ja mitmiktaju. Ööülikooli raadiosaade [WWW] ERR.ee. Link: <http://vikerraadio.err.ee/v/ooylikool/saated/87da3987-cdff-4158-b9eb-9cfb11c43143/ooulikool-valdur-mikita-seenevaikus-laulvad-puud-ja-mitmiktaju> (ligipääs 04.06.2018)

Lisa 1. Magistritöö reproduktsioonid

“Tardunud helid I” (2018)

akrüül lõuendil

160 x 120 cm

“Tardunud helid II” (2018)

akrüül lõuendil

160 x 120 cm

“Heliring” (2018)

akrüül, pahtel vahtplastil

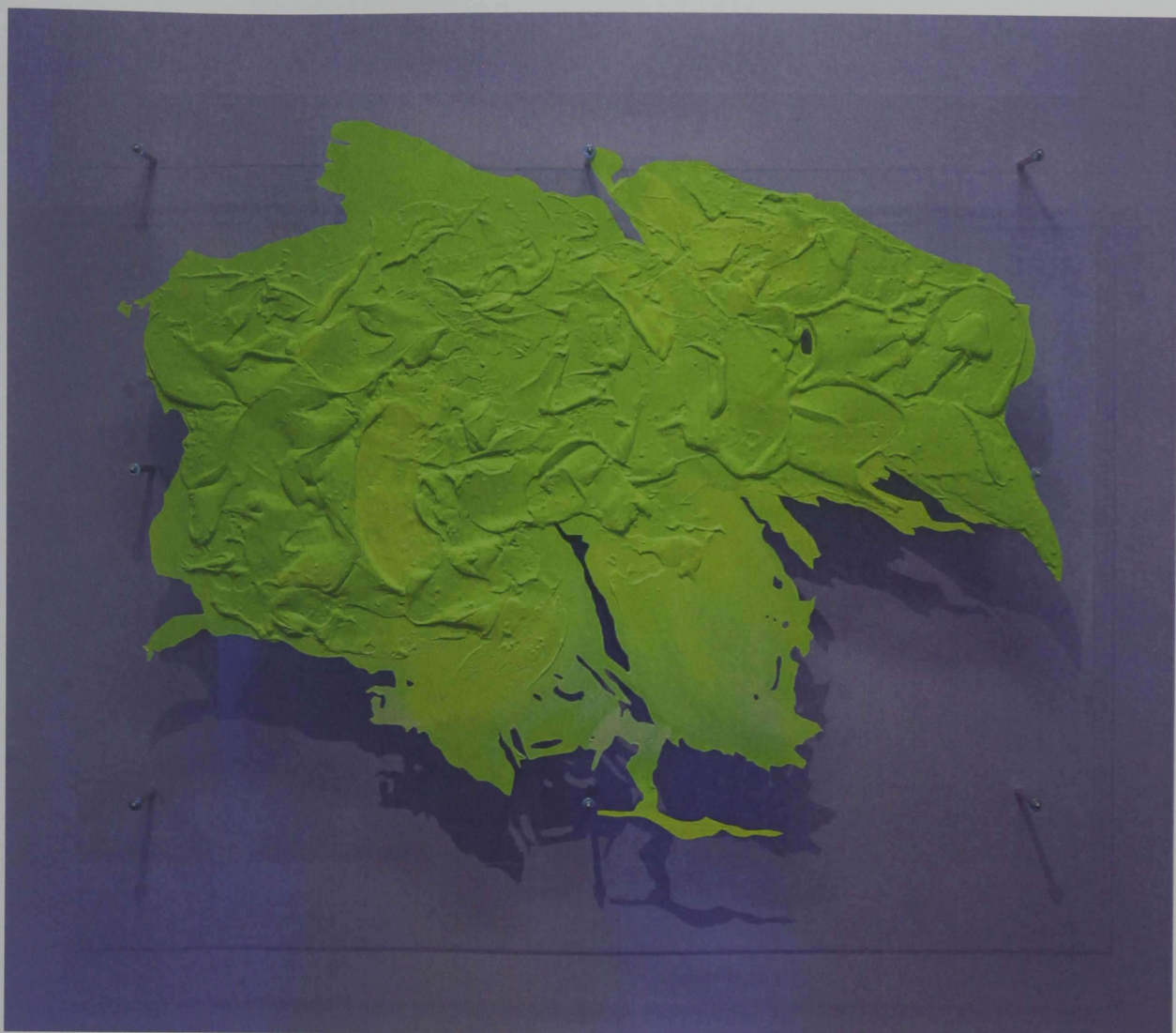
120 cm diameeter

“Tardunud heli klaasil” (2018)

akrüül pleksiklaasil

70 x 80 cm

“Roheline müra” (2018)

akrüül, pahtel pleksiklaasil

105 x 125 cm

“**Heli ühik**” (2018)

akrüül, pahtel vahtplastil

100 x 120 cm

“**Heliriba**” (2018)

akrüül lõuendi

70 x 180 cm

“Kõlavärvid” (2018)

akrüül lõuendil

160 x 120 cm

“Kõlatoonid” (2018)

akrüül lõuendil

120 x 120 cm

“Heliketas” (2018)

akrüül pleksiklaasil

140 cm diameeter

“Helid lillal” (2018)

akrüül lõuendil

50 x 60 cm

“Helid rohelistel” (2018)

akrüül lõuendil

60 x 50 cm

“Helid” (2018)

helisalvestis DVD-l

10 minutit ja 55 sekundit

Lisa 2. Magistritöö näituse vaated

Lisa 3. Valitud reproduktsioonid varasematest töödest

“Murtud valgus” (2017)

akrüül lõuendil

140 x 120cm

“Sõlm” (2017)

akrüül lõuendil

160 x 125 cm

“Õine viirastus” (2016)

akrüül lõuendil

140 x 150 cm

“Inimmuster I/II/III” (2013)

õli lõuendil

160 x 120 cm

Lisa 4.

CV

Mirjam Hinn
1990
www.mirjam-hinn.com
mirjamhinn@hotmail.com
+372 5279903

Õpingud

2014 - ...	Tartu Ülikool, Maalikunst, Ma
2010 – 2014	Tartu Kõrgem Kunstikool, maalingute osakond
2006 – 2010	Tartu Kunstikool, kunstilise kujundaja eriala

Isikunäitused

2018	“Tardunud helid” Kunstimaja monumentaalgalerii, Tartu
2018	“Naine ja valgus” Stockmann, Tallinn
2017	“Murtud valgus” E-kunstisalong, Tartu
2016	“Metamorfoos” Kohvik Metro, Tartu
2014	“Taevas hakkab pulbitsema” E-kunstisalong, Tartu
2014	“Inimmuster” Kohvik Metro, Tartu
2013	„Taevas hakkab pulbitsema“ Kohvik Metro, Tartu

Osalus ühisnäitustel

15.12.17 - 14.01.18	Tartu kunsti aastanäitus, Kunstimaja, Tartu
21.09.17 - 04.10.17	Tartu noore kunsti oksjoni tööde näitus, Tartu LMK
04.08.17 - 10.09.17	“Mina ka!”, Vana-Võromaa kultuurikoda, Võru
20.04.17 - 10.05.17	Tartu noore kunsti oksjoni tööde näitus, Tartu LMK
11.01.17 - 28.01.17	“Mälu/Memory”, Galerii Noorus, Tartu
16.12.16 - 08.01.17	“Tartu kunsti aastanäitus”, Kunstimaja, Tartu
23.09.16 - 04.10.16	Tartu noore kunsti oksjoni tööde näitus, Tartu LMK
18.12.15 - 10.01.16	Tartu kunsti aastanäitus, Kunstimaja, Tartu
14.03.15 - 19.04.15	“Järjepidevus ja uudsus”, UKM, Pärnu
19.12.14 - 11.01.15	“Tartu kunstnike aastalõpunäitus”, Kunstimaja, Tartu
06.10.14 - 26.10.14	“Aja tegemine”/“Making Time”, Tampere Emil Gallery, Soome
24.09.14 - 09.10.14	“Tartu noore kunsti oksjoni tööde näitus”, LMK, Tartu
10.06.14 - 12.07.14	“TKK lõputööde näitus” Galerii Noorus, Tartu
21.05.14 - 07.06.14	“Reaalaeg”, Pärnu Linnagalerii
17.12.13 - 17.01.14	“Sõnumitoojad”, kohvik Gaudeamus, Tartu

16.12.13 - 14.01.14	„Üledoos”, Jakobi Galerii, Tartu
30.10.13 - 17.11.13	„Eilsest vajunud” Galerii Noorus, Tartu
20.07.13 – 21.07.13	„Krokii seeria“ Hansapäevade Kunstilinnak, Tartu
14.06.13 – 31.08.13	„Inimmuster“ / „Life pattern“ StockFors Art Fair, Pyhtä, Soome
05.04.13 – 29.04.13	„Väljendades väljendamatut“ Keskraamatukogu, Pärnu
04.03.13 – 28.03.13	„Oma keha ei leia ma üles“ Lastekunstikooli Galerii, Tartu
02.01.13 – 20.01.13	„Pärast lõppu“ Galerii Noorus, Tartu
02.10.12 – 02.11.12	Osalus grüpiinstallatsiooniga Frank Popp-i isikunäitusel „Virtuaalne, reaalne kohvrast ja kremplist“ Galerii Noorus, Tartu
05.06.12 – 29.06.12	„Oma keha ei leia ma üles“ Art Cafe, Rakvere
16.05.12 – 20.05.12	„Hea film on igavene“ installatsioon, Kaarsild, Tartu
31.03.12 – 26.04.12	„Joonistatud teater“ Endla Teater, Pärnu
31.03.12 – 26.04.12	„Oma keha ei leia ma üles“ Endla Teater, Pärnu
08.11.11 – 29.11.11	„Joonistatud teater“ Vanemuise suur maja, Tartu
07.11.11 – 08.12.11	„Joonega või Jooneta“ Keskraamatukogu, Pärnu
02.11.11 – 18.11.11	„TKK tudengite tööde näitus“ Botaanikaaed, Tartu
01.06.11 – 27.06.11	„Joonega või jooneta“ Ülikooli Raamatukogu, Tartu
10.09.12	Seinamaaling „Eesti Film 100“ Tartu Vallikraavi 6 (meeskonnatöö)

Publikatsioonid loomingust:

Talvistu, Peeter (19.06.2014). *Vaikne kesktee*. [WWW] Sirp.ee. Link: <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/c6-kunst/vaikne-kesktee/> (ligipääs 04.06.2018)

Kaasik, Airi (21.12.2017). *Noor kunstnik ehitas maalides üles uue valgusmaailma*. [WWW] Postimees.ee. Link: <https://www.postimees.ee/term/532851/mirjam-hinn> (ligipääs 04.06.2018)

Hanson, Raimu (04.06.2018). *Maaliosakonna viimane lõpetaja tarretas helid piltideks*. [WWW] Postimees.ee. Link: <https://tartu.postimees.ee/4499174/maaliosakonna-viimane-lopetaja-tarretas-helid-piltideks> (ligipääs 04.06.2018)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Mirjam Hinn

(sünnikuupäev: 16.04.1990)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Tardunud helid”,

mille juhendajad on Jaan Elken ja Maarja Nõmmik,

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus/Tallinnas/Narvas/Pärnus/Viljandis, 04.06.2018